

What Creature am I to You? : The Conceptual Metaphor

MEN ARE ANIMALS in Thai Public Discourses

ฉันเป็นตัวยะไรในสายตาเธอ : มโนอุปลักษณ์เพศชายคือสัตว์ในวาทกรรมสาธารณะ

Piyaporn Obpat*

Nattaporn Panpothong

ปิยภรณ์ อบแพทย์

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง

Faculty of Arts, Chulalongkorn University, Thailand

Corresponding author*

e-mail: piyaporn.obp@mwit.ac.th

Received 19-04-2021

Revised 30-09-2021

Accepted 03-01-2022

Abstract

This article aimed to analyze how the conceptual metaphor [MEN ARE ANIMALS] in Thai public discourse reflects how men are viewed in Thai society. Data was collected from 45 drama scripts and 1,002 pop songs. The findings revealed that the animal metaphors used to refer to men could be divided into eight types: MEN ARE UNTAMED ANIMALS, MEN ARE BLOOD SUCKING/CLINGING ANIMALS, MEN ARE PREDATORS, MEN ARE HARMLESS/DISGUSTING ANIMALS, MEN ARE DOMESTIC ANIMALS, MEN ARE POISONOUS ANIMALS, MEN ARE PREY, and MEN ARE WILD ANIMALS respectively. These conceptual metaphors reflect various views towards men, which are 1) men cause trouble to others, 2) men are dependent upon women or others, 3) men commit violent acts on women or others, 4) powerless or undignified men are considered unmanly, 5) men can easily be deceived and manipulated by women or others, 6) men are cunning, untrustworthy, flirtatious and unfaithful, 7) men can be victims of women or others, and 8) good-looking men with high sexual desire are considered manly. Furthermore, it was found that people in Thai society tend to compare humans to household pets. Most of the metaphors found from the data were conventional, reflecting the reproduction of old concepts and views towards men in Thai society.

Keywords: animal metaphors, MEN, public discourse, drama scripts, pop songs

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์มโนอุปลักษณ์ [เพศชาย คือ สัตว์] ในวาทกรรมสาธารณะภาษาไทยว่าสะท้อนมุมมองเกี่ยวกับเพศชายในสังคมไทยอย่างไร โดยเก็บข้อมูลจากบทละครโทรทัศน์ 45 เรื่อง และเพลงไทยสากล 1,002 เพลง ผลการศึกษาพบว่า มโนอุปลักษณ์สัตว์ที่นำมากล่าวเกี่ยวกับเพศชายจำแนกเป็น 8 ประเภทเรียงตามจำนวนถ้อยคำอุปลักษณ์จากมากไปน้อย ได้แก่ [เพศชาย คือ สัตว์ไม่เชื่อง] [เพศชาย คือ สัตว์ดูดเลือด/ สัตว์เกาะแน่น] [เพศชาย คือ สัตว์นักล่า] [เพศชาย คือ สัตว์ไร้พิษสง/ สัตว์น่ารังเกียจ] [เพศชาย คือ สัตว์เลี้ยง] [เพศชาย คือ สัตว์มีพิษ] [เพศชาย คือ สัตว์ถูกล่า/ เหยื่อ] และ [เพศชาย คือ สัตว์ป่า] ตามลำดับ มโนอุปลักษณ์เหล่านี้สะท้อนมุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับเพศชาย กล่าวคือ 1) เพศชายสร้างความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อื่น 2) เพศชายพึ่งพาผู้หญิงหรือผู้อื่น 3) เพศชายกระทำรุนแรงต่อเพศหญิงหรือผู้อื่น 4) เพศชายที่ไร้อำนาจหรือไร้เกียรติคือไม่สมความเป็นชาย 5) เพศชายอาจถูกหลอกหรือจัดการได้ง่ายโดยเพศหญิงหรือผู้อื่น 6) เพศชายมีเล่ห์เหลี่ยมไว้ใจไม่ได้ เจ้าชู้ ททรศหักหลัง 7) เพศชายอาจเป็นผู้ถูกกระทำจากเพศหญิงหรือผู้อื่น และ 8) เพศชายที่รูปร่างหน้าตาดีและมี

ความตื่นตัวทางเพศคือสมความเป็นชาย นอกจากนั้นยังพบว่าคนในสังคมไทยมักเลือกใช้แบบเปรียบเทียบสัตว์เลี้ยงในบ้านมาใช้เปรียบกับมนุษย์ มโนอุปลักษณ์ที่พบส่วนใหญ่เป็นอุปลักษณ์ตามชนบ สะท้อนให้เห็นมุมมองหรือชุดความคิดเดิมที่มีต่อเพศชายซึ่งถูกผลิตซ้ำในสังคมไทย

คำสำคัญ: มโนอุปลักษณ์สัตว์ เพศชาย วาทกรรมสาธารณะ บทละครโทรทัศน์ เพลงไทยสากล

บทนำ

อุปลักษณ์เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาอย่างหนึ่งที่มีการอธิบายแตกต่างกันไปตามมุมมองของผู้ศึกษา การศึกษาตามแนวคิดเดิม (traditional view) มองว่าอุปลักษณ์เป็นเรื่องของภาษา ใช้เพื่อวัตถุประสงค์เชิงวาทศิลป์ อยู่บนพื้นฐานของความคล้ายคลึงกันระหว่างสองสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบ เป็นการใช้คำที่มีการคิดไตร่ตรองซึ่งผู้ใช้ต้องมีพรสวรรค์ และเป็นโวหารภาพพจน์ (figure of speech) ซึ่งเราใช้เพื่อผลลัพธ์พิเศษแต่ไม่ได้เป็นส่วนจำเป็นในการสื่อสารประจำวันของมนุษย์ ส่วนการศึกษาตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน (cognitive linguistic view) ซึ่ง Lakoff & Johnson (1980) เป็นผู้พัฒนาขึ้นเป็นคนแรกนั้น มองว่าอุปลักษณ์เป็นเรื่องของมโนทัศน์ ใช้เพื่อทำความเข้าใจมโนทัศน์บางอย่าง อาจไม่ได้อยู่บนพื้นฐานความคล้ายคลึงกันเสมอไป เป็นการใช้คำโดยไม่รู้ตัวหรือตั้งใจก็ได้ คนทั่วไปใช้ได้ และไม่ได้เป็นการตกแต่งถ้อยคำแต่เป็นสิ่งที่อยู่ในระบบความคิดและอยู่ในการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของเรา (Kövecses, 2002, 2010 : x) การศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวคิดนี้จึงเป็นการศึกษาทั้งรูปภาษาและระบบความคิดของผู้ใช้ภาษา ดังนั้นอุปลักษณ์ตามแนวคิดนี้จึงไม่ใช่เรื่องของภาษาหรือถ้อยคำเท่านั้น แต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการคิดของมนุษย์ที่สะท้อนออกมาในรูปของภาษา อุปลักษณ์จึงเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยทำความเข้าใจความคิดหรือมโนทัศน์ของคนในสังคมที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้

สำหรับมโนทัศน์เกี่ยวกับมนุษย์ Lakoff & Turner (1989 : 166-181) กล่าวว่า สัตว์เป็นแหล่งของความหมายที่มีแรงจูงใจสูงสำหรับการนำมาใช้กล่าวเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับมนุษย์ พวกเขาเสนอตัวอย่างทางวัฒนธรรมในสังคมตะวันตกที่เรียกว่า The Great Chain of Being โดยระบุว่า ทุกสรรพสิ่งในจักรวาลมีความสัมพันธ์กันเป็นลำดับชั้นจากสูงสุดไปต่ำสุด มนุษย์ถูกจัดวางในลำดับชั้นที่สูงกว่าเมื่อเทียบกับสัตว์ พืช และแร่ธาตุ ยิ่งไปกว่านั้นมนุษย์อาจถูกทำความเข้าใจผ่านถ้อยคำแสดงคุณลักษณะของสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในลำดับชั้นต่ำกว่าอย่างสัตว์ ดังจะเห็นจากถ้อยคำอุปลักษณ์ เช่น He is a rat., John is a lion., และ Mary is a cow. ซึ่งสะท้อนมโนอุปลักษณ์ HUMANS ARE ANIMALS [มนุษย์ คือ สัตว์]

Kövecses (2010 : 19, 152-153) กล่าวในทำนองเดียวกันว่า สัตว์เป็นวงความหมายต้นทางหรือแบบเปรียบเทียบที่ถูกนำมาใช้มากที่สุดในการอุปลักษณ์เกี่ยวกับมนุษย์ คุณลักษณะและพฤติกรรมของมนุษย์ส่วนใหญ่จะถูกทำความเข้าใจโดยการเปรียบเทียบผ่านถ้อยคำเกี่ยวกับคุณลักษณะและพฤติกรรมของสัตว์ ดังเช่นถ้อยคำภาษาอังกฤษที่พบเห็นทั่วไปเมื่อกล่าวถึงใครบางคนว่าเป็น a brute, a tiger, a dog, a sly fox, a bitch, a cow, a snake ฯลฯ ถ้อยคำดังกล่าวสะท้อนมโนอุปลักษณ์ **HUMAN BEHAVIOR IS ANIMAL BEHAVIOR** [พฤติกรรมของมนุษย์ คือ พฤติกรรมของสัตว์] และ **PEOPLE ARE ANIMALS** [บุคคล คือ สัตว์] ทั้งนี้มโนอุปลักษณ์ทั้งสองชุดมีจุดสนใจของความหมายหลักร่วมกันคือ “ความน่ารังเกียจ (objectionability)” หรือ “ความไม่เป็นที่ปรารถนา (undesirability)”

ที่ผ่านมามีงานวิจัยจำนวนมากที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับ มโนอุปลักษณ์ PEOPLE/ HUMANS ARE ANIMALS ในภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษและภาษาสเปน ของ Fernández Fontecha & Jiménez Catalán (2003) และ Rodriguez (2009) ภาษาอิตาลีเรีย ของ Benneghrouzi and Abdelhay (2012) ภาษาอังกฤษและภาษาจีน ของ Liu (2013) ภาษามลายู ของ Sabariah & Nurul Nadia (2013) ภาษา Akan ของ Diabah and Appiah (2015) และภาษาชนเผ่า Khezeli ของ Aliakbari and Faraji (2014) งานวิจัยเหล่านี้ศึกษาข้อมูลจากพจนานุกรม ถ้อยคำทั่วไป สำนวนสุภาษิต และภาษาพูด ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นความคิดของผู้ใช้ภาษาว่า แม้สัตว์จะเป็นแบบเปรียบเทียบที่ถูกนำมากล่าวถึงได้ทั้งลักษณะที่ดีและไม่ดี แต่อุปลักษณ์สัตว์ส่วนใหญ่ก็แสดงบุคลิกทาง พฤติกรรมหรือลักษณะนิสัยเชิงลบของมนุษย์ นอกจากนั้นการเลือกใช้แบบเปรียบเทียบสัตว์แต่ละชนิดในอุปลักษณ์สัตว์ยังสะท้อนความคิด ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และความสัมพันธ์ที่มีลักษณะสากลร่วมกันและมีลักษณะเฉพาะเจาะจงในแต่ละบริบทสังคมวัฒนธรรมด้วย

ส่วนงานวิจัยในภาษาไทยนั้น ผู้วิจัยพบว่ามีการศึกษาโมโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับบุคคล/มนุษย์ เช่น ผู้หญิง ของ Angkurawaranon (1984), Burarungrot (2005), Jinlert & Plailek (2008), Jaroenkitboworn (2012) และ Yothasamuth (2015); นางร้าย ของ Phorueang (2016); ผู้ชาย ของ Petchkij (2008) งานวิจัยกลุ่มนี้ศึกษาข้อมูลจากบทเพลง ถ้อยคำสำนวนทั่วไป บท ร้อยกรอง หนังสือนวนิยาย หนังสืออ่านเล่นและหนังสือพิมพ์ จะเห็นได้ว่างานวิจัยภาษาไทยส่วนใหญ่ศึกษาสิ่งที่ถูกเปรียบเป็นเพศ หญิง มีบทความเรื่อง “Conceptions of Men with Negative Behaviors in Thai Metaphors” ของ Petchkij (2008) เพียงชิ้นเดียว ที่ศึกษาสิ่งที่ถูกเปรียบเป็นเพศชาย และยังเจาะจงเฉพาะชายที่มีพฤติกรรมเชิงลบเท่านั้น นอกจากนั้นยังไม่มียานวิจัยใดใช้กลุ่ม ข้อมูลบทละครโทรทัศน์ ทั้งที่บทละครโทรทัศน์และบทเพลงต่างก็ถือเป็นนาฏกรรมสื่อสารสาธารณะที่มีส่วนสำคัญในการประกอบสร้าง ความหมายและความคาดหวังเกี่ยวกับเพศภาวะในสังคมไทยเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษามโนอุปลักษณ์ [เพศชาย คือ สัตว์] ในบทละครโทรทัศน์และเพลงไทยสากล โดยมีคำถามวิจัยว่า ผู้ใช้ภาษาในสังคมไทยมีระบบความคิดหรือ มโนทัศน์ต่อเพศชายอย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำแนวคิดมโนอุปลักษณ์ตามแนวอรรถศาสตร์ปริชานของ Lakoff & Johnson (1980), Gibbs (1994) และ Kövecses (2002, 2010) มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์

ขอบเขตงานวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้เก็บรวบรวมจาก

1. บทละครโทรทัศน์หลังข่าวภาคค่ำที่ออกอากาศในสถานีโทรทัศน์ระบบดิจิทัล จำนวน 5 สถานี ได้แก่ ช่อง 7 (35) ช่อง 3 (33) ช่อง 8 (27) ช่อง One (31) และช่อง GMM (25) ตั้งแต่เดือนมกราคม 2558 ถึงเดือนธันวาคม 2560 โดยคัดเลือกจากละคร โทรทัศน์ที่มีเนื้อเรื่องเกิดขึ้นในยุคปัจจุบันซึ่งมีอันดับเรตติ้งสูงสุด 3 เรื่องแรก ได้ข้อมูลทั้งสิ้น 45 เรื่อง
2. บทเพลงไทยสากลเพลงใหม่ทุกเพลงที่เริ่มเผยแพร่ตั้งแต่เดือนมกราคม 2558 ถึงเดือนธันวาคม 2560 โดยรวบรวม ข้อมูลจากเว็บไซต์ <https://www.songdee.com> ได้ทั้งสิ้น 1,002 เพลง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเรื่องมโนอุปลักษณ์ (conceptual metaphor) ของ Lakoff & Johnson (1980), Gibbs (1994) และ Kövecses (2002, 2010) แนวคิดเกี่ยวกับเพศภาวะ อุดมการณ์ปิตาธิปไตย สตรีนิยม และ ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดดังกล่าว
2. คัดเลือกถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ปรากฏในกลุ่มข้อมูลโดยใช้นิยามและลักษณะสำคัญของถ้อยคำอุปลักษณ์ตามแนวคิดของ Lakoff & Johnson (1980), Gibbs (1994) และ Kövecses (2002, 2010) ทั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บทั้งถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ปรากฏคำเชื่อม และถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ไม่ปรากฏคำเชื่อมแต่มีการใช้คำกริยาหรือคำนามแสดงการเปรียบเทียบระหว่างเพศชายกับสัตว์
3. วิเคราะห์มโนอุปลักษณ์ที่สะท้อนจากถ้อยคำอุปลักษณ์ดังกล่าว โดยวิเคราะห์ลักษณะเด่น (salient features) ของแบบ เปรียบและพิจารณาปริบทที่ใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์นั้น จากนั้นจึงวิเคราะห์หามโนอุปลักษณ์สัตว์ที่พบสะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับเพศ ชายอย่างไร
4. สรุปและอภิปรายผล

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

อุปลักษณ์ (Metaphor) เป็นการเปรียบเทียบความเหมือนกันของสองสิ่ง โดยทั้งสองต้องเป็นสมาชิกของต่างกลุ่ม ความหมาย สิ่งที่มาเป็น “แบบ” ในการเปรียบเทียบ เรียกว่า แบบเปรียบเทียบ (source domain/vehicle) ส่วนสิ่งที่เป็เป้าหมายที่เรา ต้องการพูดถึง เรียกว่า สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain/tenor) (Lakoff & Johnson, 1980; Saeed, 1997; Panpothong, 2013 : 99) ตัวอย่างเช่น เด็กคนนี้เป็นลิง ชีวิตคือการต่อสู้ เป็นต้น

นอกจากตัวอย่างข้างต้นที่มีคำเชื่อมว่า *เป็น* และ *คือ* แล้ว ถ้อยคำที่เป็นการเปรียบเทียบความเหมือนของสองสิ่งแต่ไม่มีคำเชื่อม เช่น *คลื่นมหาชน ทะเลภูเขา กระพือข่าว* ฯลฯ รวมถึงถ้อยคำที่นักวรรณคดีเรียกว่า “อุปมา” หรือ “บุคลาธิษฐาน” นักภาษาศาสตร์ก็จัดเป็นอุปลักษณ์ทั้งสิ้น ด้วยเหตุผลที่ว่าทุกกรณีที่กำลังกล่าวข้างต้นมีลักษณะสำคัญคือ เป็นการเปรียบเทียบสองสิ่งจากต่างกลุ่มความหมายเช่นเดียวกัน (Panpothong, 2013 : 100)

แนวคิดสำคัญที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ อุปลักษณ์ตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน ผู้ที่ริเริ่มศึกษา อุปลักษณ์ตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน คือ George Lakoff และ Mark Johnson ซึ่งได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับอุปลักษณ์ไว้ในหนังสือ *Metaphor We Live By* (1980) ว่า คนส่วนใหญ่เข้าใจว่าอุปลักษณ์เป็นเครื่องมือสร้างจินตนาการในบทกวีและเป็นกลวิธีทางวาทศิลป์ที่ใช้ตกแต่งถ้อยคำให้สละสลวย นอกจากนั้นยังเป็นเรื่องของการใช้ภาษาเพื่อวัตถุประสงค์พิเศษมากกว่าการใช้ภาษาปกติทั่วไป แต่เขาทั้งสองกลับพบว่า “...metaphor is pervasive in everyday life, not just in language but in thought and action. Our ordinary conceptual system, in terms of which we both think and act, is fundamentally metaphorical in nature.” กล่าวคือ อุปลักษณ์มีอยู่ทั่วไปในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่เพียงในภาษาเท่านั้น แต่อยู่ในทั้งความคิดและการกระทำ อาจกล่าวได้ว่าเราคิดและทำสิ่งต่าง ๆ โดยมีอุปลักษณ์เป็นพื้นฐานโดยธรรมชาติ (Lakoff & Johnson, 1980 : 3) ดังนั้นอุปลักษณ์จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับกระบวนการคิดของมนุษย์ที่สะท้อนออกมาในรูปของภาษา การศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวคิดนี้จึงเป็นการศึกษาทั้งรูปภาษาและระบบความคิดของผู้ใช้ภาษา Lakoff & Johnson (1980 : 7) เรียกอุปลักษณ์ที่เป็นความเปรียบแสดงความเหมือนระหว่างสิ่งสองสิ่งว่า “ถ้อยคำอุปลักษณ์ (metaphorical linguistic expression)” และเรียกระบบความคิดที่มีลักษณะเป็นความเปรียบนั้นว่า “มโนอุปลักษณ์ (conceptual metaphor; metaphorical concept)”

มโนอุปลักษณ์และถ้อยคำอุปลักษณ์มีบทบาทสำคัญในฐานะวิธีคิดและวิธีการใช้ภาษาเพื่ออธิบายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับโลก มโนอุปลักษณ์ทำให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical extension) เพื่อนำความรู้ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับร่างกายไปใช้ในการเปรียบเทียบ ทำความเข้าใจ และสร้างความหมายให้แก่ประสบการณ์อื่น ๆ ที่เข้ามาใหม่ ในชีวิตมนุษย์ ประสบการณ์ความรู้ความเข้าใจมโนอุปลักษณ์และถ้อยคำอุปลักษณ์เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนสามารถใช้ เข้าใจ และตีความได้โดยไม่ต้องอาศัยทักษะความสามารถพิเศษ อุปลักษณ์จึงไม่ใช่สมบัติเฉพาะของกวี ผู้มีวาทศิลป์หรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งทักษะความรู้ด้านภาษาเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ อุปลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่พบเห็นได้ทั่วไปในการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของเรา (Phakdeephasook, 2018 : 84)

ทั้งนี้ การวิเคราะห์รูปภาษาที่ใช้ทำให้เห็นว่ามีมนุษย์ทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ หรือเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ ผ่านการคิดในลักษณะที่เป็นอุปลักษณ์หรือการเปรียบเทียบ เรามักจะทำความเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมกว่า สิ่งที่ไม่ได้สัมผัสหรือไม่เคยมีประสบการณ์ ผ่านสิ่งที่เป็นรูปธรรมกว่า สิ่งที่ไม่ได้สัมผัสหรือเคยมีประสบการณ์มาก่อน เมื่อเรามีระบบวิธีคิดเช่นนี้ การใช้ภาษาของเรา ก็ย่อมเป็นอุปลักษณ์ด้วย ดังนั้นถ้อยคำอุปลักษณ์ที่เราใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันจึงนับเป็นหลักฐานสำคัญที่เราสามารถศึกษาย้อนกลับเพื่อสะท้อนระบบความคิด มโนทัศน์ การมองโลกของผู้ใช้ภาษาในสังคมนั้น ๆ ได้

แนวคิดของ Lakoff & Johnson (1980, 2003) ทำให้เกิดการศึกษาอุปลักษณ์ด้วยมุมมองอรรถศาสตร์ปริชานในภาษาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง แต่เมื่อพิจารณาอุปลักษณ์ส่วนใหญ่ที่ Lakoff & Johnson นำมาเป็นตัวอย่างนั้นจะเห็นว่า มักเป็นถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ผู้ใช้ภาษาใช้สื่อสารกันทั่วไปในชีวิตประจำวันซึ่งผู้ใช้ภาษาอาจไม่ได้สังเกตว่าเป็นถ้อยคำอุปลักษณ์ จึงทำให้เกิดข้อสงสัยว่า ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่มีลักษณะสร้างสรรค์ซึ่งผู้ใช้ภาษาเลือกที่จะนำมาเปรียบให้เห็นโดดเด่นนั้นนับเป็นถ้อยคำที่สามารถสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์หรือวิธีคิดในระบบการรับรู้ของผู้ใช้ภาษาได้หรือไม่ (Klinnamhom, 2008 : 23) จากประเด็นที่สงสัยดังกล่าว มีนักวิชาการที่นำแนวคิดของ Lakoff & Johnson มาเป็นแนวทางในการศึกษาอุปลักษณ์ในบทกวี นั่นก็คือ Gibbs (1994) และ Kövecses (2002, 2010)

Gibbs (1994 : 5-6) กล่าวว่า หากเราพิจารณาการใช้ภาษาเชิงสร้างสรรค์ที่ใช้กล่าวถึงความรักหรือมโนทัศน์ที่ซับซ้อนอื่น ๆ จะพบว่ามโนทัศน์เหล่านั้นตั้งอยู่บนชุดความคิดหรือชุดมโนทัศน์เล็ก ๆ ซึ่งมีผลต่อการกำหนดความคิดส่วนบุคคลและการทำความเข้าใจประสบการณ์ต่าง ๆ ผู้พูดชาวอเมริกันมักจะกล่าวถึงความรักว่า *I was given new strength by her love, I thrive on love, he's sustained by love* และ *I'm starved for your affection* ซึ่งสะท้อนว่าผู้พูดมีมโนอุปลักษณ์ **LOVE AS NUTRIENT** [ความรัก คือ สารอาหาร] และทำความเข้าใจความรักซึ่งเป็นเรื่องที่ซับซ้อน เป็นนามธรรมหรือไม่คุ้นเคยผ่านชุดความคิดที่คุ้นเคยมากกว่าอย่างสารอาหารชนิดต่าง ๆ ในบทกวีเกี่ยวกับความรักชื่อ “I Taste a Liquor Never Brewed” ของ Emily Dickinson กวี

ชาวอเมริกันซึ่งพรรณนาถึงความรักว่าเป็นเหมือน *liquor never brewed* จึงนับเป็นการตกแต่งระดับประดาความคิดที่ว่าความรักคือสารอาหารประเภทหนึ่ง ซึ่งก็ยังคงอยู่ในวงความหมายเดียวกับถ้อยคำอุปมาอุปไมยที่คนใช้กันทั่วไปอย่างเช่น *I'm drunk with love, he's sustained by love, I'm starved for your affection* และอื่น ๆ การใช้ถ้อยคำอุปมาอุปไมยที่สร้างสรรค์ดังกล่าวจึงเป็นเพียงการนำเสนอตัวอย่างมโนอุปมาอุปไมยเกี่ยวกับประสบการณ์ของกวีด้วยลีลาภาษาเฉพาะของตนเองหากแต่ยังคงอยู่บนพื้นฐานการทำความเข้าใจประสบการณ์ผ่านมโนอุปมาอุปไมยโดยปกติทั่วไป Gibbs (1994 : 7) สรุปว่า อุปมาอุปไมยที่กวีใช้ซึ่งดูแปลกใหม่และเป็นลีลาเฉพาะตัวนั้น แท้จริงแล้วอยู่ภายใต้กรอบมโนทัศน์ที่ผู้ใช้ภาษานั้นมีอยู่ กวีไม่ได้สร้างมโนทัศน์ใหม่เกี่ยวกับสิ่งนั้น เพียงแต่เป็นการนำเสนอมนทัศน์เดิมในวิธีหรือแนวทางใหม่

KÖvecses (2010 : 49-53) กล่าวในทำนองเดียวกันว่า ถ้อยคำอุปมาอุปไมยที่สร้างสรรค์ของกวีนั้นเป็นการนำมโนอุปมาอุปไมยที่มีอยู่เดิมมาสร้างสรรค์ใหม่ด้วยภาษาที่แตกต่างออกไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกวีเพียงแต่ต้องการนำเสนอมุมมองที่ใหม่หรือแตกต่างไปจากแถมเดิม ถ้อยคำอุปมาอุปไมยที่อาจดูเหมือนเป็นอุปมาอุปไมยผิดแปลกไปจากเดิม (*unconventional metaphor*) เพราะกวีอาจเลือกสรรถ้อยคำที่แตกต่างมาใช้กล่าวเกี่ยวกับสิ่งนั้นหรือพยายามสร้างสรรค์โดยเพิ่มมุมมองใหม่ๆ ที่ไม่เคยมีใช้มาก่อนเข้าไปในองค์ประกอบของแบบเปรียบเทียบ ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่ว่าจะตกแต่งถ้อยคำอย่างไร ถ้อยคำอุปมาอุปไมยเหล่านั้นก็ยังคงสะท้อนมโนอุปมาอุปไมยตามชนบทที่ใช้กันทั่วไป (*conventional metaphor*) ซึ่งเป็นมโนอุปมาอุปไมยที่ผู้ใช้ภาษาในสังคมมีร่วมกัน

จากการศึกษาของ Gibbs (1994) และ KÖvecses (2002, 2010) กล่าวได้ว่า ไม่ใช่เพียงแต่ถ้อยคำอุปมาอุปไมยที่ใช้ในการสนทนาในชีวิตประจำวันเท่านั้นที่สะท้อนมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้ ถ้อยคำอุปมาอุปไมยที่มีลักษณะสร้างสรรค์จากแหล่งอื่น ๆ เช่น นวนิยาย บทกวี ก็สามารถสะท้อนมโนอุปมาอุปไมย (*conceptual metaphor*) ของผู้ใช้ภาษาในสังคมได้เช่นกัน ผู้วิจัยจึงจะนำแนวคิดทั้งหมดมาใช้เป็นแนวทางวิเคราะห์มโนอุปมาอุปไมย [เพศชาย คือ สัตว์] ในบทละครโทรทัศน์และเพลงไทยสากล เนื่องจากผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องกันว่า กวีหรือนักประพันธ์นับเป็นส่วนหนึ่งในสังคมผู้ใช้ภาษา ดังนั้นอุปมาอุปไมยซึ่งมีลักษณะสร้างสรรค์ที่กวีหรือนักประพันธ์ใช้ก็ย่อมสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ที่ผู้ใช้ภาษาหรือคนในสังคมมีร่วมกันได้

ผลการวิจัย

มโนอุปมาอุปไมย [เพศชาย คือ สัตว์] เป็นการนำคำที่ใช้ในวงความหมายของ “สัตว์” มาใช้เป็นแบบเปรียบเทียบหรือวงความหมายต้นทาง (*source domain*) เพื่ออธิบายแนวคิดหรือกล่าวเกี่ยวกับ “เพศชาย” ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบหรือวงความหมายปลายทาง (*target domain*) โดยมีการเชื่อมโยงลักษณะหรือพฤติกรรมบางประการของสัตว์กับเพศชาย ผู้วิจัยพบว่า จากข้อมูลในบทละครโทรทัศน์และเพลงไทยสากลมีจำนวนถ้อยคำอุปมาอุปไมยสัตว์ทั้งสิ้น 545 ถ้อยคำ สะท้อนมโนอุปมาอุปไมยเกี่ยวกับเพศชายจำแนกเป็น 8 ประเภทเรียงตามจำนวนถ้อยคำอุปมาอุปไมยจากมากไปน้อย ได้แก่ [เพศชาย คือ สัตว์ไม่เชื่อง] [เพศชาย คือ สัตว์ดุเดือด/สัตว์เกะแ่น] [เพศชาย คือ สัตว์นักล่า] [เพศชาย คือ สัตว์ไร้พิษสง/สัตว์น่ารังเกียจ] [เพศชาย คือ สัตว์เลี้ยง] [เพศชาย คือ สัตว์มีพิษ] [เพศชาย คือ สัตว์ถูกล่า/เหยื่อ] และ [เพศชาย คือ สัตว์ป่า] ตามลำดับ

1. [เพศชาย คือ สัตว์ไม่เชื่อง]

จากข้อมูลมีการนำคำที่ใช้ในวงความหมายของ “สัตว์ไม่เชื่อง” อย่างคำเรียกสัตว์และคำแสดงพฤติกรรมของสัตว์ซึ่งสร้างความเดือดร้อนรำคาญแก่เจ้าของ ผู้ดูแลตลอดจนผู้อื่นมาใช้กล่าวถึงเพศชาย ถ้อยคำอุปมาอุปไมยที่สะท้อนมโนอุปมาอุปไมยนี้มีทั้งสิ้น 115 ถ้อยคำ ล้วนเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับสัตว์เพียงประเภทเดียวคือ สุนัข จำแนกเป็นคำเรียกสัตว์ 71 ถ้อยคำ เช่น *สุนัข หมา หมาบ้า ไอ้หมาบ้า หมาข้างถนน หมาจรจัด หมาเร่ร่อน หมาหู่* และคำแสดงพฤติกรรมของสัตว์ไม่เชื่อง 44 คำ เช่น *กัด ไต่กัด กัดกัน พัดกัน ลอบกัด แวงกัด เหา ไม่เชื่อง* ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

เสียบึงนำลูกน้องจำนวนหนึ่งเข้ามาในรั้วบ้านของคณิน ขณะคนของคณินนับสิบก็กรูออกมา เตรียมรับมือ “ไหน??? พี่เสียบึงออกมาคุยกันหน่อยซิ” กริขวิงตามมาจนถึงตัวบึง “ป้า กลับเถอะนา เดี่ยวเจอ

ข้อหาบุกรุกหรือ” “ไม่ อ้าวไม่ไปไหนทั้งนั้น จนกว่าจะคุยกันรู้เรื่อง” เสี้ยเสียงเข็นรถออกมา ตามด้วยชก
เค็งและวิภาดา “อ้าว ๆ หมาที่ไหนดมาเห่า แก่นี่วะ เสี้ยดังน่ารำคาญ หนวกหูเว้ย”

(เลือดมังกร ตอน แรต, 5833: 17, 176)¹

ตัวอย่างที่ 2

มนชิตไม่หยุด กระทั่ง ๆ อย่างบ้าคลั่ง เจ้าของโรงน้ำชาร้องขอชีวิต “ใส่อ้วไหลแล้ว” แพนพรวดเข้าไป
ผลักมนชิตจนกระเด็นไป ก่อนลงไปช่วยประคองเจ้าของโรงน้ำชาขึ้น “เล็กเป็นหมาบ้า เทียวไล่กัดคน
นั้นคนนี่ชะที” “ที่เฮียเป็นแบบนี้เพราะใคร” “เพราะสันดานโง่ละ เลิกยุ่งกับชีวิตของคนอื่นชะที”

(เลือดมังกร ตอน แรต, 5833: 6, 53)

จากตัวอย่างที่ 1-2 เป็นการใช้คำที่เกี่ยวกับสัตว์ไม่เชื่ออย่างสุนัขมาบรรยายลักษณะพฤติกรรมของเพศชาย ตัวอย่างที่ 1 ใช้คำว่า หมา เพื่อระบุถึงเพศชายซึ่งมีนิสัยใจร้อนมุทะลุ ดัน ไม่เชื่อฟังใคร ส่วนตัวอย่างที่ 2 การใช้คำว่า หมาบ้า ยิ่งเพิ่มให้เห็นระดับความคลั่ง ชาติสติและความเป็นอันตรายของเพศชาย

ส่วนคำกริยาของสุนัขที่นำมาใช้อธิบายกิริยาหรือพฤติกรรมของคนนั้น ผู้วิจัยพบว่าการไล่ระดับจากพฤติกรรมที่สุนัขเพียงแต่สร้างความรำคาญอย่างคำว่า เห่า ซึ่งเป็นอาการส่งเสียงร้องสั้น ๆ ของสุนัข ดังในตัวอย่างที่ 1 ไปจนถึงพฤติกรรมที่สร้างความเดือดร้อน สร้างบาดแผลหรือความเสียหายอย่างคำว่า ไล่กัด ในตัวอย่างที่ 2 มโนอุปลักษณ์นี้สะท้อนมุมมองว่า เพศชายมีลักษณะพฤติกรรมเหมือนสุนัข ตั้งแต่พูดไปเรื่อยเปื่อย พูดจาไร้สาระ และคุยโวโอ้อวด ซึ่งสร้างความรำคาญให้เพศหญิงหรือผู้อื่นที่ได้ยิน ไปจนถึงเพศชายที่มีลักษณะนิสัยพูดจาไม่ดี หาเรื่องทำร้ายผู้อื่นด้วยวาจา มุทะลุ ดัน ชอบพาลหาเรื่องทะเลาะวิวาทกันเองหรือทะเลาะวิวาทกับผู้อื่นซึ่งเป็นการกระทำที่สร้างความเดือดร้อน

มโนอุปลักษณ์ [เพศชาย คือ สัตว์ไม่เชื่อ] เป็นการถ่ายโยงความหมายจากวงความหมายของสัตว์ไม่เชื่อ (source domain) ไปยังวงความหมายของเพศชาย (target domain) ซึ่งสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ได้ดังนี้

สัตว์ไม่เชื่อ (source domain)	เพศชาย (target domain)
● สุนัข	
พฤติกรรมที่แสดงถึงความไม่เชื่อหรือดู	---> การกระทำที่ทำให้ผู้อื่นรำคาญหรือเดือดร้อน
- เห่า	---> พูดไร้สาระ/คุยโวโอ้อวด
- ไล่กัด	---> พูดจาไม่ดี หาเรื่องหรือทำร้ายผู้อื่น
- กัดผู้อื่นหรือกัดกันเอง	---> ทะเลาะวิวาทกับผู้อื่นหรือทะเลาะกันเอง

2. [เพศชาย คือ สัตว์ดุเดือด/สัตว์เกะเน่น]

จากข้อมูลมีการนำคำที่ใช้ในวงความหมายของ “สัตว์ดุเดือด/สัตว์เกะเน่น” อย่างคำเรียกสัตว์และคำที่แสดงพฤติกรรมของสัตว์ที่ต้องเกาะพึ่งพาอาศัย และ/หรือดุเดือดจากร่างกายของมนุษย์หรือสัตว์อื่นเป็นอาหารมาใช้กล่าวถึงเพศชาย ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนอุปลักษณ์นี้มีทั้งสิ้น 114 ถ้อยคำ จำแนกเป็นคำเรียกชื่อสัตว์ 63 ถ้อยคำ เช่น แมงดา แมลงปีกแข็ง ปลิง ปลิงดูดเลือด ปลิงตัวผู้ เหยียบหมัด และคำแสดงพฤติกรรมของสัตว์ดุเดือด/สัตว์เกะเน่น 51 ถ้อยคำ เช่น เกะ...กิน เกะดูด ดูดเลือด สูดเลือดสูบเนื้อ ดังตัวอย่าง

¹ ข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ที่มาจากบทละครโทรทัศน์ ผู้วิจัยจะระบุที่มาด้วยตัวอย่างด้วยรูปแบบดังนี้ (ชื่อละคร, ปีที่ออกอากาศ เลขช่องที่ออกอากาศ: เลขตอน, ลำดับข้อมูลตัวอย่างถ้อยคำอุปลักษณ์ในละครเรื่องนั้น) ตัวอย่างเช่น (เลือดมังกร ตอน แรต, 5833: 17, 176) หมายถึง ละครเรื่องเลือดมังกร ตอน แรต ออกอากาศปี 2558 ช่อง 3 ตอนที่ 17 และเป็นข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ลำดับที่ 176 ของละครเรื่องนั้น ส่วนข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ที่มาจากบทเพลงไทยสากล ผู้วิจัยจะระบุที่มาด้วยตัวอย่างด้วยรูปแบบดังนี้ (ชื่อเพลง – ชื่อนักร้องหรือชื่อวง, ปีที่ออกเผยแพร่ เดือนที่ออกเผยแพร่: ลำดับข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ในเพลงของปีที่ออกเผยแพร่) ตัวอย่างเช่น (แพ้วทาง – ลาบานูน, 5902: 265) หมายถึง เพลงแพ้วทาง นักร้องวง ลาบานูน ออกเผยแพร่ปี 2559 เดือนกุมภาพันธ์ และเป็นข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ลำดับเพลงที่ 265 ของปีนั้น

ตัวอย่างที่ 3

มารศรี: นี่ผู้ชายสมัยนั้นมันเป็นอะไร มือตีนมันไม่มีอะไรถึงไม่ยอมทำมาหากิน

แจ้: มือตีนนั้นมี แต่ไม่มีศักดิ์ศรีมากกว่า

แม่บ้าน: เฮ้ยแจ้ไปผสมโรงไต่ยังไง ถ้าคุณรำพรไต่ยืนเข้าแกโดนแน่ ๆ เลยรู้เปล่า

มารศรี: จะไปกลัวทำไมละ เราพูดความจริง มีนาละผู้ชายถึงไม่ยอมออกไปไหนเลย ที่แท้ก็อายนี่เอง เกาะผู้หญิง กิน นี่พ่อแม่รู้เปล่าว่าลูกชายเป็น แมงดา

(ปากามเทพ, 6025: 17, 145)

ตัวอย่างที่ 4

ปานรู้คิดบางอย่าง แล้วหยิบมือถือโทรเข้าโทรศัพท์บ้าน “น้อย!” “เรียกช่างมาแอบติดกล้องในห้องคุณ ปานเทพหรือคะ? ได้ค่ะคุณหญิง เตียนน้อยรีบจัดการให้เลยคะ” ปานรู้กดวางสายแล้วคิดถึงขุนามและ วิภาวีย่างโกรธ ๆ “ฉันเคยถูก ปลิงตัวผู้ เกาะดูดเงินจนชีวิตฉันพังไปครึ่งหนึ่งแล้ว ฉันจะไม่ยอมให้ ผู้ปลิง ทั้งตัวผู้ตัวเมีย มา เกาะดูดเงิน ลูกฉันอีกคน!”

(บัลลังก์เมฆ, 5831: 25, 134)

จากตัวอย่างที่ 3-4 เป็นการใช้คำที่เกี่ยวกับสัตว์ดูดเลือด/ สัตว์ที่เกาะแนบมาบรรยายลักษณะพฤติกรรมของเพศชายที่ “ต้องพึ่งพาเพศหญิง” ตัวอย่างที่ 3 ใช้คำว่า แมงดา และคำกริยา เกาะ... ซึ่งลักษณะเด่นที่ถูกถ่ายโยงจากแบบเปรียบเทียบแมงดาสู่เพศชายคือ พฤติกรรมของแมงดาทะเลตัวผู้ซึ่งจะใช้ตะขอเกี่ยวเกาะติดอยู่บนหลังตัวเมียตลอดฤดูกาลผสมพันธุ์ ในขณะที่ตัวเมียต้องทำหน้าที่ทั้งขุดหลุม วางไข่ และกลบหลุมไข่ แมงดาตัวผู้จะทำหน้าที่เพียงรอปล่อยน้ำเชื้อผสมกับไข่ในหลุมเท่านั้น มีหน้าที่ช่วยแย่งกินอาหารจากตัวเมียอีกด้วย มโนอุปลักษณ์นี้สะท้อนมุมมองว่า เพศชายที่ไม่ทำงานหาเงินด้วยตนเอง ต้องพึ่งพาเพศหญิงหลายด้านทั้งเงินทอง สิ่งของเครื่องใช้ ที่พักอาศัย ฯลฯ นั้นมีพฤติกรรมเหมือนแมงดาซึ่งดูเป็นการเอาเปรียบของเพศชายและถือเป็นภาระของเพศหญิง

ส่วนในตัวอย่างที่ 4 ใช้คำว่า ปลิงตัวผู้ และคำว่า เกาะดูด ซึ่งลักษณะเด่นที่ถูกถ่ายโยงจากแบบเปรียบเทียบปลิงสู่เพศชายคือ พฤติกรรมของปลิงซึ่งเป็นสัตว์ตัวเบียนภายนอกที่ดำรงชีวิตด้วยการดูดเลือดมนุษย์หรือสัตว์อื่นเป็นอาหาร ตามปกติปลิงจะดูดเลือดได้ประมาณ 4-5 เท่าของน้ำหนักตัว ทั้งนี้การดูดเลือดของปลิงจะสร้างความเจ็บปวดและบาดแผลไว้บนตัวเหยื่อด้วย มโนอุปลักษณ์นี้สะท้อนมุมมองว่า เพศชายที่มีพฤติกรรมพึ่งพา/หาผลประโยชน์จากฝ่ายหญิงหรือผู้อื่นโดยเฉพาะด้านการเงินนั้นเหมือนกับปลิง

มโนอุปลักษณ์ [เพศชาย คือ สัตว์ดูดเลือด/สัตว์เกาะแนบ] เป็นการถ่ายโยงความหมายจากวงความหมายของสัตว์ดูดเลือด/สัตว์เกาะแนบ (source domain) ไปยังวงความหมายของเพศชาย (target domain) ซึ่งสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ได้ดังนี้

สัตว์ดูดเลือด/ สัตว์เกาะแนบ (source domain)	เพศชาย (target domain)
แมงดาทะเลตัวผู้	
พฤติกรรมเกาะบนหลังและแย่งอาหารจากตัวเมีย	---> เพศชายที่ไม่ทำงานหาเงิน พึ่งพาเพศหญิง
ปลิง/เห็บหมัด	
พฤติกรรมดูดเลือดมนุษย์/สัตว์อื่นเป็นอาหาร	---> เพศชายที่ใช้เงินของเพศหญิง/ผู้อื่น

3. [เพศชาย คือ สัตว์นักล่า]

จากข้อมูลมีการนำคำที่ใช้ในวงความหมายของ “สัตว์นักล่า” อย่างคำเรียกชื่อ คำแสดงพฤติกรรม/คำที่เกี่ยวข้องกับสัตว์นักล่าซึ่งมีลักษณะดุร้ายและใช้พลังกำลังในการล่าและกินเหยื่อเพื่อกล่าวถึงเพศชาย ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนอุปลักษณ์นี้มีทั้งสิ้น 106 ถ้อยคำ จำแนกเป็นคำเรียกสัตว์ 80 ถ้อยคำ เช่น เสือ ไ้เสือ เสือร้าย พญาเสือ เสือผู้หญิง พยัคฆ์ สิงห์ ราชสีห์ และคำแสดงพฤติกรรม/คำที่เกี่ยวข้องของสัตว์นักล่า 26 ถ้อยคำ เช่น ล่าเหยื่อ หาเหยื่อ จับเหยื่อ ตะครุบเหยื่อ กินเหยื่อ ตะปบ ลาก ขย้ำ กัด เขี้ยวเล็บ ถ้ำเสือ รังราชสีห์ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 5

“ชบา โกหกไม่เก่งหรอกนะ” ฉัตรชบาอึ้งไป “ไปหาเค้ามาใหม่” “เออ...” “ใช่ไหม” “ชบาก็แค่ตอบแทนบุญคุณเค้า ต่อไปจะต้องเป็นหนี้บุญคุณใครให้ลำบากใจอีก” “ชบาเหยียบเข้าถ้าเสือ ทั้งๆ ที่รู้ว่าเสือด่วนนั้นมันพร้อมจะขย้ำเรา ชบาคิดอะไรอยู่กันแน่อย่าลืมนะว่าครั้งหนึ่งเค้าเคยเอาคืนกับพวกเราด้วยการจับตัวชบาไป”

(เกมพยาบาท, 6027: 16, 82)

ตัวอย่างที่ 6

“อ้วย ไม่ไหวมั้งหมวด สิบข่าววงในนะคอบาตตายเชียวนะ” เสือเพิ่งปลีกตัวเดินเข้ามารวบวงได้ ตะวันฉายยิ้ม “แต่งงานนี้สำคัญมากนะโจ” “รู้แต่มันเกินตัวเข้าใจมัย จะให้หนูบุกรังราชสีห์ได้โดนตะปบและก็เท่านั้น” ตะวันฉายคิดสักครู่จับป่าโจให้พังตน “เอางี้ละกัน ฉันจะเพิ่มเงินค่าข่าวให้เธออีกเท่าหนึ่งเลย ตีมัย...”

(ตะวันตติบุรพา, 5831: 7, 23)

จากตัวอย่างที่ 5-6 การใช้คำที่อยู่ในวงความหมายของสัตว์นักล่าที่มีขนาดใหญ่ แข็งแรงและน่ากลัวอย่างคำว่า เสือ คำเรียกที่อยู่อาศัยว่า ถ้ำเสือ รังราชสีห์ ประกอบกับใช้คำแสดงกิริยาอาการของสัตว์ในขณะล่าเหยื่อ เช่น ตะปบ ซึ่งเป็นอาการที่สัตว์นักล่าใช้อุ้งมือหรือเท้าหน้าตบเหยื่อ และคำว่า ขย้ำ ซึ่งเป็นอาการใช้ปากจับอย่างรุนแรง มโนอุปลักษณ์นี้สะท้อนมุมมองว่าเพศชายที่มีลักษณะนิสัยดุร้าย น่ากลัว และอาจมีพฤติกรรมใช้ความรุนแรงเป็นอันตรายต่อเพศหญิงหรือผู้อื่นนั้นเปรียบเหมือนสัตว์นักล่า

มโนอุปลักษณ์ [เพศชาย คือ สัตว์นักล่า] เป็นการถ่ายทอดความหมายจากวงความหมายของสัตว์นักล่า (source domain) ไปยังวงความหมายของเพศชาย (target domain) ซึ่งสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ได้ดังนี้

สัตว์นักล่า (source domain)		เพศชาย (target domain)
ร่างกายขนาดใหญ่ของสัตว์นักล่า	--->	ความเข้มแข็งของเพศชาย
ความดุร้ายของสัตว์นักล่า	--->	ความโหดร้ายของเพศชาย
พฤติกรรมในการล่าเหยื่อของสัตว์นักล่า	--->	การกระทำที่รุนแรงของเพศชาย
เหยื่อ	--->	เพศหญิง/ ผู้ที่เป็นเป้าหมายของเพศชาย

4. [เพศชาย คือ สัตว์ไร้พิษสง/สัตว์น่ารังเกียจ]

จากข้อมูลมีการนำคำที่ใช้ในวงความหมายของ “สัตว์ไร้พิษสง/ สัตว์น่ารังเกียจ” อย่างคำเรียกชื่อและคำแสดงพฤติกรรมของลูกสุนัข สุนัขแก่ สุนัขเป็นโรค สุนัขที่ไม่มีเจ้าของหรือผู้เลี้ยงไปจนถึงสัตว์ขนาดเล็กที่เกี่ยวข้องกับสุนัขอย่างเห็บมาใช้กล่าวถึงเพศชาย ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนอุปลักษณ์นี้มีทั้งสิ้น 70 ถ้อยคำ จำแนกเป็นคำเรียกชื่อสัตว์ 60 ถ้อยคำ เช่น หมา หมาข้างถนน หมาจรจัด หมาขี้เรื้อน² ลูกหมา หมาแก่ หมาวัด เห็บเหา และคำแสดงพฤติกรรมของสุนัข 10 ถ้อยคำ เช่น คาบไปกิน หงอย เชื่อง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 7

คณินกับกิตติยังยืนมองอย่างใจเย็นแม้เสือดจะเหิดปุด ๆ กิตติกระซิบ “เอาใจดีครับ นายน้อย เราสอง พวกมันสืบเราได้เปรียบเห็น ๆ” “จริง แต่ไม่อยากให้เสือดหมาขี้เรื้อนเลอะบ้านนะ” คณินตะโกนบอกเสียงเข้ม “เฮ้ย! ถ้าไม่อยากตายเหมือนหมาข้างถนน กลับไปให้หมด”

(เลียดมังกร ตอน แรต, 5833: 6, 43)

² แบบเปรียบ หมาจรจัดและหมาขี้เรื้อน ในบริบทนี้อาจชวนให้ผู้รับสารนึกถึงความน่าสงสาร แต่ลักษณะเด่นของแบบเปรียบเทียบ (salient feature) ในบริบทที่ผู้วิจัยพบในงานนี้คือ ความน่ารังเกียจ

ตัวอย่างที่ 8

คนหน้าตาอย่างฉัน นั้นมันต้องเจียมหัวใจ
เก็บอาการเอาไว้ แม่ใจจะสั่นระรัว
อยากจะให้ดอกฟ้า เอ็นดูหมาวัดสักตัว ก็ไม่กล้าเอ่ย ออกไป
เหมือนเธอมีเวทมนตร์ ทำให้ใจฉันอ่อน รั้งเธอว่าใครเดือดร้อน

(แพททาง – ลาบานูน, 5902: 265)

โดยปกติสุนัขจะเป็นสัตว์เลี้ยงที่มีเจ้าของคอยดูแล สามารถเห่าหรือกัดเพื่อขู่คนแปลกหน้าจึงใช้ให้เฝ้าบ้านได้ เจ้าของจะคอยดูแลรักษาความสะอาด และให้พักอาศัยอยู่ในบริเวณบ้านเรือน จากตัวอย่างที่ 7-8 เป็นการใช้คำที่อยู่ในวงความหมายของสุนัขที่ผิดไปจากลักษณะที่ควรจะเป็น เช่น คำว่า *หมาขี้เรื้อน* *หมาข้างถนน* และ *หมาวัด* ซึ่งสะท้อนถึงความสกปรก ต้องเรื้อนอยู่ข้างถนน และเจ้าของไม่ต้องการจนถูกนำไปปล่อยทิ้งที่วัด ตามลำดับ มโนอุปลักษณ์นี้สะท้อนมุมมองว่า เพศชายที่ไร้ความสามารถ มีลักษณะท่าทางสกปรกมอมแมม ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือมีฐานะต่ำต้อยนั้นเปรียบเป็นสัตว์ไร้พิษสง/สัตว์น่ารังเกียจ ย่อมดูไร้เกียรติและไร้อำนาจ

มโนอุปลักษณ์ [เพศชาย คือ สัตว์ไร้พิษสง/สัตว์น่ารังเกียจ] เป็นการถ่ายโยงความหมายจากวงความหมายของสัตว์ไร้พิษสง/สัตว์น่ารังเกียจ (source domain) ไปยังวงความหมายของเพศชาย (target domain) ซึ่งสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ได้ดังนี้

สัตว์ไร้พิษสง/สัตว์น่ารังเกียจ (source domain)		เพศชาย (target domain)
สุนัข		
การมีขนาดเล็ก แค เป็นโรค ไม่ดู หรือไม่มีเจ้าของ	---	ความไร้เกียรติ/ไร้อำนาจของเพศชาย
เห็บเหา		
การมีขนาดเล็กมาก แสบไม่มีผลใดต่อสัตว์ที่ถูกเกาะ	---	ความไร้เกียรติ/ไร้อำนาจของเพศชาย

5. [เพศชาย คือ สัตว์เลี้ยง]

จากข้อมูลมีการนำคำที่ใช้ในวงความหมายของ “สัตว์เลี้ยง” อย่างคำเรียกชื่อและคำอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสัตว์เลี้ยง ทั้งสัตว์เลี้ยงในบ้าน สัตว์เลี้ยงไว้เป็นอาหารและสัตว์เลี้ยงไว้ใช้งานมาใช้กล่าวถึงเพศชายในหลายมิติตามลักษณะเด่นของแต่ละแบบเปรียบเทียบ ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนอุปลักษณ์ นี้มีทั้งสิ้น 64 ถ้อยคำ จำแนกเป็นคำเรียกชื่อสัตว์ 36 ถ้อยคำ เช่น วัว ควาย หมู พ่อบ้าน และคำที่เกี่ยวข้องกับสัตว์เลี้ยง 28 ถ้อยคำ เช่น กินหญ้า จูงจูง ขางอก ถูกเชือด ทำพันธุ์ ขังไว้ ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 9

* คนน่ารักก็รักไม่จริง เบื่อก็กิ่งกั้วกันไป
โชคดีไม่เท่าไร โชคร้ายก็มาให้เจอ
เตรียมเป็นเจ้าชาย กลับได้เป็นไอ้ควายหน้าตาเช่เช่
ได้แต่ฆ่าแต่เพื่อจะเป็นจะตาย

(โสภกัเหงารักเขาก็เจ็บ – ปอ อรรถนพ, 5806: 160)

ตัวอย่างที่ 10

พันกรกับทิมพากันเข้ามา ก็เห็นว่าล้าถูกมัดเหมือนหมูรอเชือด โดยมีประภาพรรณกับปทุมวดี คอยเทียว
ตบหน้ากันคนละทีแบบสนุกสนาน ทิมตำรวจมองภาพตรงหน้าแล้วอดจะขำไม่ได้...

(สะไกรสแซบ, 5927: 24, 137)

จากตัวอย่างที่ 9-10 เป็นการใช้คำที่อยู่ในวงความหมายของสัตว์เลี้ยงไว้ใช้งานและสัตว์เลี้ยงไว้เป็นอาหารมากล่าวถึงเพศชาย ตัวอย่างที่ 9 ใช้คำเรียกแทนตัวเองว่า *ไอ้ควาย* ในอดีตควายเป็นสัตว์เลี้ยงไว้ใช้งานด้านการเกษตร ควายจะถูกสนตะพาย ซึ่งก็คือการใช้เชือกร้อยตรงของจุมกไว้ให้คนจูงเพื่อไถนา แม้ว่าปัจจุบันหน้าที่ไถนาของควายจะถูกแทนที่ด้วยรถไถนา แต่คนในสังคมไทยติดราไปแล้วว่า ควายเป็นสัตว์ที่มีสติปัญญาโง่เขลา มโนอุปลักษณ์นี้สะท้อนมุมมองว่า เพศชายที่โง่เขลาถูกผู้หญิงหลอกให้รักนั้นเปรียบเหมือนควาย

ตัวอย่างที่ 10 ใช้คำว่า *หมูรอเชือด* กล่าวถึงเพศชายที่ถูกจับตัวมัดไว้ หมูเป็นสัตว์เลี้ยงไว้เป็นอาหาร เมื่อหมูถูกขุนจนมีน้ำหนักถึงเกณฑ์ก็จะถูกส่งเข้าโรงฆ่าสัตว์เพื่อเชือดและชำแหละต่อไป ผู้วิจัยพบว่าคำว่า *หมู* ที่ถูกนำมากล่าวถึงเพศชายจะปรากฏร่วมกับคำว่า *เชือด* และ *บังตอ* เท่านั้น ลักษณะเด่นของแบบเปรียบเทียบนี้จึงเป็นลักษณะการถูกฆ่าอย่างง่ายดาย เมื่อนำมากล่าวถึงเพศชาย มโนอุปลักษณ์นี้สะท้อนมุมมองว่า เพศชายที่ไร้กำลังในการต่อสู้ป้องกันตัวเองและถูกจัดการได้ง่ายดายนั้นเหมือนหมู

มโนอุปลักษณ์ [เพศชาย คือ สัตว์เลี้ยง] เป็นการถ่ายโยงความหมายจากวงความหมายของสัตว์เลี้ยง (source domain) ไปยังวงความหมายของเพศชาย (target domain) ซึ่งสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ได้ดังนี้

สัตว์เลี้ยง (source domain)	เพศชาย (target domain)
• วัว/ ควาย	
การถูกสนตะพาย มีเชือกจูงจุมกเวลาเดิน	---> ความโง่และถูกหลอกง่ายของเพศชาย
• หมู	
ลักษณะที่ถูกเลี้ยงไว้เพื่อเชือดเป็นอาหาร	---> ความไร้กำลังในการปกป้องตนเองของเพศชาย

6. [เพศชาย คือ สัตว์มีพิษ]

จากข้อมูลมีการนำคำที่ใช้ในวงความหมายของ “สัตว์มีพิษ” อย่างคำเรียกชื่อและคำแสดงพฤติกรรมของงูพิษมาใช้กล่าวถึงเพศชาย ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนอุปลักษณ์นี้มีทั้งสิ้น 32 ถ้อยคำ ล้วนเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับสัตว์เพียงประเภทเดียวคือ งูพิษ จำแนกเป็นคำเรียกชื่อหรือส่วนต่าง ๆ ของงูพิษ 21 ถ้อยคำ เช่น *อสรพิษ* *งูพิษ* *ไอ้งูพิษ* *งูเห่า* *หัวงู* และคำแสดงพฤติกรรมของงู 11 ถ้อยคำ เช่น *แว้งกัด* *เลี้ยงไม่เชื่อง* ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 11

“คุณนารักดิเนะ เป็นเด็กช่างจินตนาการ แต่เด็กก็เป็นแค่เด็ก ไม่ควรจะยุ่งเรื่องของผู้ใหญ่ ปลอยให้ผู้ใหญ่เขาจัดการกันเองดีกว่านะครั้นคุณ...น้องจำ” ภักธีรราโมโหมากที่วิษฐรังตั้งใจว่าเธอเป็นเด็ก “ผู้ใหญ่บางคนมันไม่น่าไว้วางใจ คอยดูแล้วกัน เด็กอย่างฉันจะไม่ยอมให้งูพิษอย่างนายมาแว้งกัดคนในบ้านของฉันเด็ดขาด”

(เพลิงรักไฟมาร, 6027: 2, 15)

จากตัวอย่างที่ 11 มีการใช้คำเรียกว่า *งูพิษ* ซึ่งงูเป็นสัตว์เลื้อยคลาน มีทั้งชนิดที่มีพิษและไม่มีพิษ งูมีพิษจะใช้พิษในการสังหารเหยื่อจึงถือเป็นสัตว์ที่อันตรายและไม่สามารถฝึกฝนให้เชื่อใจได้ เมื่อใช้ร่วมกับคำแสดงกิริยาอาการของงู เช่น *แว้งกัด* ซึ่งเป็นอาการที่งูเลื้อยผ่านไปแต่เอี้ยวคอหันกลับไปฉกเหยื่ออย่างรวดเร็ว มโนอุปลักษณ์นี้สะท้อนมุมมองว่า เพศชายที่มีเล่ห์เหลี่ยม ไม่ซื่อสัตย์ และเจ้าชู้นั้นเปรียบเหมือนงูพิษ ไม่น่าไว้วางใจเพราะอาจทรยศหักหลังทำร้ายผู้หญิงหรือผู้มีพระคุณได้เสมอ

มโนอุปลักษณ์ [เพศชาย คือ สัตว์มีพิษ] เป็นการถ่ายโยงความหมายจากวงความหมายของสัตว์มีพิษ (source domain) ไปยังวงความหมายของเพศชาย (target domain) ซึ่งสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ได้ดังนี้

สัตว์มีพิษ (source domain)	เพศชาย (target domain)
• งูพิษ	
พิษร้ายแรงของงู	---> ความมีเล่ห์เหลี่ยมและความเจ้าชู้ของเพศชาย
พฤติกรรมเลี้ยงไม่เชื่อง	---> ความไว้วางใจไม่ได้ของเพศชาย

พฤติกรรมแว้งคอมกักของงู ----> การกลับมาทำร้ายอย่างรวดเร็วโดยไม่ทันระวังตัว
เหยื่อ ----> เพศหญิง/ ผู้มีพระคุณ

7. [เพศชาย คือ สัตว์ถูกล่า/เหยื่อ]

จากข้อมูลมีการนำคำที่ใช้ในวงความหมายของ “สัตว์ถูกล่า/เหยื่อ” มาใช้กล่าวถึงเพศชาย ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนอุปลักษณ์นี้มีทั้งสิ้น 26 ถ้อยคำ เช่น เป็นเหยื่อ ดิดกับดัก ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 12

“โอ จะคิดอะไรมากมาย ผมผู้ชายไม่ใช่ตุ๊กตาก็ต้องมีหลุดกันบ้าง ก็แค่ซ่า ๆ แล้วน้องฟ้าเขาไม่น่าจะซีเรียสกับผมหรอก” “นั่นมันความคิดของคนมักง่าย ของผู้ชายเจ้าชู้อย่างคุณ แต่สำหรับฉัน คิดว่าเขากำลังหาเหยื่อ และขอเตือนให้คุณระวังตัวไว้ ระวังจะกลายเป็นเหยื่อของเขาเข้าสักวัน”

(เจ้าสาวเฉพาะกิจ, 5827: 14, 81)

จากตัวอย่างที่ 12 มีการใช้คำว่า เป็นเหยื่อ กล่าวถึงเพศชายที่กำลังถูกผู้หญิงล่าเป็นอาหารโดยตรง นอกจากนั้นในข้อมูลยังพบคำว่า เป็นเหยื่อ ที่ใช้กล่าวถึงเพศชายที่กำลังถูกใช้เป็นเหยื่อล่อเพื่อล่อผู้อื่นอีกต่อหนึ่ง ผู้วิจัยพบว่า จะไม่สามารถระบุแบบเปรียบเทียบได้โดยตรงว่า ผู้ชายที่ถูกกล่าวถึงเป็นสัตว์ชนิดใด มีขนาดใหญ่หรือเล็ก แต่ถ้อยคำเหล่านี้เป็นการใช้คำที่เกี่ยวกับวงความหมายของการล่าสัตว์ มโนอุปลักษณ์นี้สะท้อนมุมมองว่า เพศชายเป็นเหยื่อของเพศหญิงหรือผู้อื่น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเพศชายก็ตกเป็นผู้ถูกกระทำจากเพศหญิงหรือผู้อื่นได้เช่นกัน

มโนอุปลักษณ์ [เพศชาย คือ สัตว์ถูกล่า/เหยื่อ] เป็นการถ่ายโยงความหมายจากวงความหมายของสัตว์ถูกล่า/เหยื่อ (source domain) ไปยังวงความหมายของเพศชาย (target domain) ซึ่งสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ได้ดังนี้

สัตว์ถูกล่า/เหยื่อ (source domain)	เพศชาย (target domain)
สัตว์ถูกล่าโดยตรง/ถูกใช้เป็นเหยื่อล่อ	---> เพศชายที่ถูกตามล่าโดยตรง/ใช้ล่อเหยื่ออื่น
สัตว์นักล่า	---> เพศหญิงหรือผู้อื่น

8. [เพศชาย คือ สัตว์ป่า]

จากข้อมูลมีการนำคำที่ใช้ในวงความหมายของ “สัตว์ป่า” อย่างคำเรียกชื่อและคำแสดงพฤติกรรมของสัตว์ป่ามาใช้กล่าวถึงเพศชาย ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนอุปลักษณ์นี้มีทั้งสิ้น 18 ถ้อยคำ จำแนกเป็นคำเรียกชื่อสัตว์ 14 ถ้อยคำ เช่น ลิง ลิงทะเล โลม ม้าคึก ข้างเผือก และคำแสดงพฤติกรรมของสัตว์ป่า 4 ถ้อยคำ เช่น แรด (ก.) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 13

วัยรุ่นคนแรกเอ่ยขึ้น “ฉันก็นึกว่ารถติดอะไร ที่แท่งงานแต่งของลูกสาวสมุทรทเวา เดือนก่อนยังเห็นข่าวหมั้นกับนายทหารเรืออยู่เลย วันนี้ดันมาแต่งงานกับนายขุนาม ได้ข่าวว่าหมอนั้นทั้งเจ้าชู้ ทั้งติดเล่นม้าด้วยนี่หว่า” วัยรุ่นคนที่สองเสริม “นี่แหละเขาเรียกว่าผีเน่กับโลงศพ ได้ข่าวว่ายายป่านรุ่งก็ใช้เล่น อยากได้ผู้ชายมากจนยอมแย่งแฟนเพื่อนสนิทมา นี่คงลืมนายทหารเรือแล้วไม่ถูกใจ เลยหนีมาเล่นมอม้าคึกคักอย่างนายขุนาม”

(บัลลังก์เมฆ, 5831: 10, 83)

จากตัวอย่างที่ 13 มีการใช้คำว่า มอม้าคึกคัก ซึ่งใช้กล่าวถึงตัวละครชายที่ดูดีมีเสน่ห์ดึงดูดทางเพศ และมีความตื่นตัวทางเพศสูง ปกติมันเป็นสัตว์ที่มีกล้ามเนื้อขนาดใหญ่ มีความแข็งแรง และมีกำลังมาก เมื่อนำมากล่าวถึงเพศชาย มโนอุปลักษณ์นี้สะท้อนมุมมองว่า เพศชายที่มีบุคลิกภายนอกกำยำสมส่วน และมีความตื่นตัวทางเพศสูงนั้นเปรียบเหมือนม้า

มโนอุปลักษณ์ [เพศชาย คือ สัตว์ป่า] เป็นการถ่ายโยงความหมายจากวงความหมายของสัตว์ป่า (source domain) ไปยังวงความหมายของเพศชาย (target domain) ซึ่งสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ได้ดังนี้

สัตว์ป่า (source domain)		เพศชาย (target domain)
• ช้างเผือก		
ลักษณะช้างที่งามและหายาก	--->	ความหล่อมากและหายากของเพศชาย
• ม้า		
พฤติกรรมคึกคักตื่นตัวอยู่เสมอของม้า	--->	ความตื่นตัวทางเพศสูงของเพศชาย
• แรด		
พฤติกรรมวิ่งเข้าหาตัวผู้ของแรดตัวเมีย	--->	ความกระตือรือร้นทางเพศของเพศชาย

สรุปและอภิปรายผล

บทความวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์มโนอุปลักษณ์ [เพศชาย คือ สัตว์] ในบทละครโทรทัศน์และเพลงไทยสากล ตามแนวคิดมโนอุปลักษณ์ตามแนวทฤษฎีปริศนาของ Lakoff & Johnson (1980), Gibbs (1994) และ Kövecses (2002, 2010) โดยมีคำถามวิจัยว่า ผู้ใช้ภาษาในสังคมไทยมีระบบความคิดหรือมโนทัศน์ต่อเพศชายอย่างไร

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ถ้อยคำอุปลักษณ์เกี่ยวกับสัตว์ที่พบในบทละครโทรทัศน์และเพลงไทยสากลสะท้อนมโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับเพศชาย 8 ประเภท ได้แก่ [เพศชาย คือ สัตว์ไม่เชื่อง] [เพศชาย คือ สัตว์ดุเดือด/สัตว์เกะแค้น] [เพศชาย คือ สัตว์นักล่า] [เพศชาย คือ สัตว์ไร้พิษสง/สัตว์น่ารังเกียจ] [เพศชาย คือ สัตว์เลี้ยง] [เพศชาย คือ สัตว์มีพิษ] [เพศชาย คือ สัตว์ถูกล่า/เหยื่อ] และ [เพศชาย คือ สัตว์ป่า] ทั้งนี้การนำลักษณะเด่นหรือลักษณะสำคัญบางประการของแบบเปรียบเทียบต่าง ๆ มากล่าวเปรียบเทียบกับเพศชายนั้นสามารถสะท้อนให้เห็นมุมมองที่คนในสังคมไทยมีต่อเพศชายในหลายมิติ สรุปได้ดัง Table 1

Table 1 Shows salient features of source domain which transfers to target domain

Conceptual Metaphors	Behaviors of Source Domain (Animals)	Features of Target Domain (Men)
1. MEN ARE UNTAMED ANIMALS	Disturbing/Annoying behaviors (barking/biting)	Disturbing/Annoying actions (talking nonsense/quarreling)
2. MEN ARE BLOOD SUCKING/ CLINGING ANIMALS	Must rely on other animals to survive E.g., taking food from others/bloodsucking	Rely on women or others, especially financially
3. MEN ARE PREDATORS	Cruel preying behaviors	Violent actions towards women or others
4. MEN ARE HARMLESS/ DISGUSTING ANIMALS	Features that contradict the supposed habits or instincts	Incompetent/harmless/undignified males are unmanly
5. MEN ARE DOMESTIC ANIMALS	Being controlled/used/exploited by humans	Being fooled/manipulated easily by females or others
6. MEN ARE POISONOUS ANIMALS	Turning to bite/having poisons	Cunning/untrustworthy/betraying /licentious
7. MEN ARE PREYS	Being hunted and preyed by other animals	Being victims of females or others
8. MEN ARE WILD ANIMALS	Strong external features and potency	Good looks and shapes and potency are manly features

จากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอในบทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นที่ควรอภิปรายเพิ่ม ดังนี้

1. จากผลการวิจัยมโนอุปลักษณ์ [เพศชาย คือ สัตว์] ในวาทกรรมสาธารณะนี้ สอดคล้องกับคำกล่าวของ Kövecses (2010 : 152-153) ที่ว่า คุณลักษณะและพฤติกรรมของมนุษย์ส่วนใหญ่จะถูกทำความเข้าใจโดยการเปรียบเทียบกับถ้อยคำเกี่ยวกับคุณลักษณะและพฤติกรรมของสัตว์ ซึ่งสะท้อนมโนอุปลักษณ์ **HUMAN BEHAVIOR IS ANIMAL BEHAVIOR** [พฤติกรรมของมนุษย์ คือ พฤติกรรมของสัตว์] และ **PEOPLE ARE ANIMALS** [บุคคล คือ สัตว์] ทั้งนี้มโนอุปลักษณ์ทั้งสองชุดมีจุดสนใจของความหมายหลักร่วมกันคือ “ความน่ารังเกียจ (objectionability)” หรือ “ความไม่เป็นที่ปรารถนา (undesirability)” ผู้วิจัยพบว่ามโนอุปลักษณ์สัตว์ 7 ประเภทล้วนสะท้อนมุมมองเชิงลบที่มีต่อเพศชายในสังคมไทย ทั้งนี้อาจเพราะข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์สัตว์ส่วนใหญ่มักอยู่ในวาทกรรมการตำหนิ ซึ่งผู้เขียนใช้เพื่ออธิบายลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่ไม่น่าปรารถนาของเพศชาย มีมโนอุปลักษณ์ [เพศชาย คือ สัตว์ป่า] เพียงประเภทเดียวที่สะท้อนทัศนคติเชิงบวกกล่าวคือ ชื่นชมเรื่องรูปลักษณ์ภายนอกและความดึงดูดหรือความตื่นตัวทางเพศของเพศชาย ทั้งนี้สื่อให้เห็นค่านิยมในสังคมไทยว่านิยมเพศชายที่รูปร่างหน้าตาดีและมีความตื่นตัวทางเพศสมความเป็นชาย

2. ในสังคมตะวันตก สุนัขถือเป็นสัตว์ที่มีภาพเชิงบวกและได้รับการยกย่องว่า “เป็นเพื่อนที่ดีที่สุดของมนุษย์” Lakoff & Turner (1989) กล่าวว่า สุนัขเป็นแบบเปรียบเทียบของความซื่อสัตย์ ความไวใจได้และการต้องพึ่งพาผู้อื่น ตรงกันข้ามกับในสังคมไทย สุนัขกลับเป็นสัตว์ที่สะท้อนภาพเชิงลบอย่างเด่นชัด คุณสมบัติเรื่องความซื่อสัตย์แทบจะไม่ถูกกล่าวถึง ส่วนลักษณะการต้องพึ่งพาผู้อื่นของสุนัขกลับถือเป็นลักษณะเด่นที่ถูกนำมาใช้ในมโนอุปลักษณ์สัตว์ [เพศชาย คือ สัตว์ไร้พิษสง/สัตว์น่ารังเกียจ] กล่าวคือ คุณค่าของสุนัขในสังคมไทยถูกนำไปยึดโยงกับความมีเจ้าของ และลักษณะนิสัยตามสัญชาตญาณที่ควรจะเป็น เช่น การเห่า การกัด เป็นต้น ดังนั้นเมื่อสุนัขไม่มีเจ้าของ ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง หรือไม่สามารถเห่า กัดเพื่อใช้ให้เฝ้าบ้านได้ตามปกติ จึงถูกนำไปเปรียบเทียบกับเพศชายที่ไร้ความสามารถหรือต่ำต้อยน่ารังเกียจ ประเด็นนี้สอดคล้องกับคำกล่าวของ Rodriguez (2009 : 81) ที่ว่า ทัศนคติของสมาชิกในสังคมที่มีต่อสัตว์แต่ละประเภทอาจมีผลต่อการให้ความหมายและการตีค่าเชิงบวกหรือลบต่อสัตว์นั้น ๆ

3. มุมมองด้านวัฒนธรรม (cultural views) มีผลต่อการเลือกใช้แบบเปรียบเทียบในมโนอุปลักษณ์ งานวิจัยที่ผู้วิจัยทบทวนส่วนใหญ่พบว่า คนในสังคมมักใช้อุปลักษณ์สัตว์เลี้ยงในบ้านมาใช้เปรียบกับมนุษย์มากกว่า ซึ่งในงานนี้ก็พบผลสอดคล้องกันคือ สุนัขเป็นแบบเปรียบเทียบที่ถูกนำมาใช้กล่าวถึงเพศชายมากที่สุด เพราะสุนัขเป็นสัตว์เลี้ยงที่คุ้นเคยใกล้ชิดกับคนไทยมากที่สุด จากผลข้อมูลสำรวจจำนวนประชากรสุนัขของสำนักงานปศุสัตว์ ปี 2559 พบว่า ประเทศไทยมีสุนัขจำนวนมากถึง 7,380,810 ตัว ในขณะที่มโนอุปลักษณ์ [ผู้ชาย คือ สัตว์] ในภาษาถิ่นของชาวชนเผ่า Khezel กลับพบการใช้อุปลักษณ์สัตว์ป่ามากกว่าสัตว์เลี้ยง เนื่องจากได้รับอิทธิพลด้านวัฒนธรรมการใช้ชีวิตแบบคนเร่ร่อนของบรรพบุรุษซึ่งส่งต่อผ่านมาสืบทอดกันมาจึงทำให้มีประสบการณ์และคุ้นเคยกับสัตว์ป่ามากกว่า (Aliakbari & Faraji, 2014 : 23)

4. สังคมไทยเป็นสังคมชายเป็นใหญ่ ความคาดหวังที่สังคมมีต่อเพศชายจากในอดีตซึ่งยังคงส่งต่อมาจนถึงในปัจจุบันคือการเป็นหัวหน้าครอบครัว การเลี้ยงดูและเป็นที่พึ่งของเพศหญิง เมื่อเพศชายทำพฤติกรรมตรงข้ามกับความคาดหวังของคนในสังคมจึงถูกตำหนิอย่างรุนแรง สะท้อนให้เห็นจากแบบเปรียบเทียบ “แมงดา” ซึ่งปรากฏใช้เป็นจำนวนมากเปรียบกับเพศชายที่ไม่ทำงานหาเงินแต่กลับพึ่งพาเพศหญิง และถือเป็นแบบเปรียบเทียบสัตว์ประเภทเดียวที่ใช้กล่าวถึงเฉพาะเพศชายที่มีพฤติกรรมดังกล่าวเนื่องจากการถ้อยทอดทางความหมายจากพฤติกรรมของแมงดาทะเลตัวผู้มาสู่เพศชาย ต่างจากแบบเปรียบเทียบสัตว์ประเภทอื่น เช่น ปลิง สุนัข เสือ ควาย แรด ซึ่งปรากฏใช้กล่าวถึงได้ทั้ง เพศชาย เพศหญิง และเพศทางเลือก

5. งานของ Petchkij (2008) ซึ่งศึกษามโนอุปลักษณ์เพศชายที่มีพฤติกรรมด้านลบในสังคมไทยพบเฉพาะมโนอุปลักษณ์ [เพศชาย คือ สัตว์นักล่า] แต่ในงานวิจัยนี้พบทั้งมโนอุปลักษณ์ [เพศชาย คือ สัตว์นักล่า] และ [เพศชาย คือ สัตว์ถูกล่า/เหยื่อ] สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ว่า เพศชายในสังคมไทยปัจจุบันสามารถเป็นได้ทั้งผู้ที่กระทำรุนแรงต่อเพศหญิงหรือผู้อื่น ในขณะที่อาจตกเป็นผู้ถูกกระทำจากเพศหญิงหรือผู้อื่นได้เช่นกัน อย่างไรก็ตามผลวิจัยพบว่า สัดส่วนถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อน [เพศชาย คือ สัตว์นักล่า] พบมากกว่าถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อน [เพศชาย คือ สัตว์ถูกล่า/เหยื่อ] ถึง 4 เท่า

6. แม้ในบทละครโทรทัศน์และเพลงไทยสากลจะพบถ้อยคำอุปลักษณ์ซึ่งสะท้อนมโนอุปลักษณ์ [เพศชาย คือ สัตว์] ที่หลากหลาย แต่จากข้อมูลส่วนใหญ่ก็ยังคงวางอยู่บนพื้นฐานของอุปลักษณ์ตามชนบ (conventional metaphor) ที่มีในสังคมไทย

เช่น เลี้ยงไม่เชื่อง หมาวัด ภูพิช สะท้อนให้เห็นว่ามุมมองหรือชุดความคิดเดิมที่มีต่อเพศชายนั้นถูกผลิตซ้ำผ่านวาทกรรมสาธารณะในสังคมไทยอยู่ตลอดเวลา

ผู้วิจัยหวังว่าผลการศึกษาในครั้งนี้จะทำหน้าที่เหมือนกระจกช่วยสะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับเพศชายในสังคมไทย ทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ ทำความเข้าใจความคิดของคนในสังคมที่มีต่อเพศชายมากขึ้น และนำมุมมองเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุขต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิตเรื่อง “มโนอุปลักษณ์เพศชาย เพศหญิง และเพศทางเลือกในวาทกรรมสาธารณะ : กรณีศึกษาบทละครโทรทัศน์และเพลงไทยสากล” ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

References

- Aliakbari, M., & Faraji, E. (2014). Conceptualization of Man's Behavioral and Physical Characteristics as Animal Metaphors in the Spoken Discourse of Khezel People. *Linguistik online*, 59(2), 3-41.
- Angkurawaranon, S. (1984). *The Connotative Meaning of the Word “phuuyin” from Metaphor in Modern Thai Songs*. Master Thesis, M.A. in Arts, Department of Linguistics, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Benneghrouzi, F., & Abdelhay, B. (2012). About gender and metaphor in the Algerian culture. *Procedia – Social and Behavioral Science*, 2012(46), 5094-5097.
- Burarungrot, M. (2005). *Conceptual Metaphors about Females in Thai Country Songs*. Master Thesis, M.A. in Arts, Department of Linguistics, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Thailand. (In Thai)
- Diabah, G., & Appiah, N. (2015). Caring supporters or daring usurpers? Representation of women in Akan proverbs. *Discourse & Society*, 26(1), 3-28.
- Fontecha, A. F., & Jiménez Catalán, R. M. (2003). Semantic derogation in animal metaphor: a contrastive cognitive analysis of two male/female examples in English and Spanish. *Journal of Pragmatics*, 35(5), 771-797.
- Gibbs, R. W. (1994). *The poetics of mind: Figurative Thought, Language, and Understanding*. New York: Cambridge University Press.
- Jaroenkitboworn, K. (2012). Women and Animal Metaphors: A perspective from Interactional Approach to Discourse. *Journal of Language and Linguistics*, 31(1) (July-December), 46-61. (In Thai)
- Klinnamhom, R. (2008). *Metaphor Used by Thai Politicians: A Cognitive Semantic and Pragmatic Study*. Doctoral Dissertation, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor: A Practical Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Kövecses, Z. (2010). *Metaphor: A Practical Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphor we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lakoff, G., & Turner, M. (1989). *More Than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago: University of Chicago Press.
- Liu, D. (2002). *Metaphor, Culture, and Worldview: The Case of American English and the Chinese Language*. Lanham: University Press of America.

- Phakdeephasook, S. (2018). *The Relationship between Language and Identity: Guidelines for Studying Thai Language*. Bangkok: Academic Dissemination Project, Faculty of Arts, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Petchkij, W. (2008). *Conception of men with negative behaviors in Thai metaphors*. In *Windows to Reality: Investigating representations and meanings in discourses*. Edited by School of Language Studies and Linguistics University Kebangsaan Malaysia. 103-109.
- Phorueang, N. (2016). *A Study of Female Villains Conceptual Metaphors in Romantic Novels*. Master Thesis, M.A. in Arts, Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University, Thailand. (In Thai)
- Rodriguez, I. L. (2009). Of women bitches, chickens and vixens: Animal metaphors for women in English and Spanish. *Culture, Language and Representation*, 7, 77-100.
- Sabariah, M. R., & Nurul Nadia, M. (2013). Animal Metaphors in Malay with Semantic Derogation. *Pertanika J. Soc. Sci. & Hum.* 21 (S), 71-86.
- Saeed, J. (1997). *Semantics*. Cambridge, MA: Blackwell.
- Yothasamuth, F. (2015). *Conceptual Metaphor in Supasit Sorn Ying Kham Klon*. Proceedings of 53th Kasetsart University Annual Conference: Education, Economics and Business Administration, Humanities and Social Sciences February 6, 2015. Bangkok, Thailand. (In Thai)